

## Lausunto keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta

Ilmastolääkärit-verkosto kiittää lausuntomahdollisuudesta ja toteaa seuraavaa:

Orpon hallitusohjelman tavoitteena on edetä hiilineutraalisuuteen vaikuttavin ja kestävin keinoin. KAISU-luonnoksessa esitetyt keinot eivät valitettavasti riitä pääsemään riittävää vauhtia kohti lain vaatimaan hiilineutraaliutta.

Lausunnon terveysvaikutus- osio on erittäin suppea. Ilmastomuutos on konkreettinen terveysuhka, myös Suomessa. Se on **suora terveysuhka**, kun lämpeneminen itsessään aiheuttaa sairastavuutta etenkin lapsille ja heille, joilla on pitkäaikaissairauksia. **Välillisenä terveysuhkana** se pahentaa monen kansansairauden oireita ja ennen aikaistaa näihin liittyvää kuolleisuutta. Se luo **uusia terveysuhkia**, kun ilmaston lämmetessä uudet taudinaiheuttajat leviävät yhä pohjoisemmaksi ja Suomeen. Lisäksi sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen aiheuttaa pulaa puhtaasta vedestä ja ravinnosta. Mielenterveyden haasteet tulevat lisääntymään ilmastomuutoksen myötä paitsi ympäristön muutosten konkreettisesti näkyessä, myös toivottomuuden, epävarmuuden ja huolen lisääntyessä. (Hemminki 2022). Terveysvaikutusten voimakkuuteen ja laajuuteen voidaan vaikuttaa ilmastomuutosta torjumalla.

Hiilineutraaliuuteen pyrkiminen ja ilmastomuutoksen hillintä lisää kansalaisten terveyttä.

Ilmastomuutoksen terveysvaikutukset ovat lähinnä negatiivisia, kun taas ilmastomuutoksen torjumisen vaikutukset ovat terveydelle positiivisia.

Maailman terveysjärjestö WHO on vuonna 2018 nimennyt ilmastomuutoksen merkittävimmäksi terveysuhaksi maailmassa (WHO 2018). Fyysiset elämisen edellytykset käyvät mahdottomiksi joillakin alueilla: vuoteen 2050 mennessä arviolta 1,2 miljardia ihmistä joutuu etsimään uuden asuinpaikan tästä syystä (Institute for economics and peace 2020). Tämä tulee luomaan myös ennennäkemätöntä painetta Suomelle ja korostaa ilmastomuutoksen torjunnan käytännön keinojen tärkeyttä Suomessa. Suomi voi luoda tätä kautta merkittävää kansainvälistä roolia niin järjestöissä kuin kaupallisessa yhteistyössä ilmastomuutoksen torjumisessa. Oma takapiha on syytä laittaa kuntoon, ennen kuin neuvoa muita.

Suomen maatalouden päästöt ovat yhteensä (maataloussektorin, maataloudesta maankäyttösektorilla aiheutuvat ja maatalouden energiankäytöstä aiheutuvat päästöt) noin 16,6 Mt CO<sub>2</sub>e, eli 31 % Suomen kokonaispäästöistä (Luke 2025, Lehtonen ym 2024). Erityisesti Itämeri on kärsinyt Suomen maatalouden päästöistä ja sisävedet metsätalouden päästöistä.

On arvioitu, että muutokset ruuan tuotantotavoissa voisivat vähentää maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä globaalisti vuonna 2050 noin 10 %, kun taas kasvipohjaisten ruokavalioiden yleistyminen voisi vähentää päästöjä jopa 80 %. Ruokahävikin puolittaminen voi mahdollistaa vielä 5 %:n päästövähennyksen. (Willett ym. 2019)

Maataloudessa siirtymä nykyisestä verovaroin tuetusta elänteollisuudesta, kohti yhä enemmän kasvipohjaisen ruuan tuottamista suoraan kuluttajille on välttämätöntä. Näin toimien maataloudesta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt vähenevät merkittävästi. Suomalainen kansansairauksien tutkimus on vuosikymmenten ajan osoittanut liian suuren eläinperäisen ravitsemuksen terveysriskit ja kasvispainotteiseen ravitsemukseen siirtymisen kautta samalla kansalaisten terveys paranee. Tämän toteutumiseksi on välttämätöntä uudelleenohjata maatalouden tukia lihantuotannolta kasvipohjaisen ruuan tuotantoon. Nimenomaan kasvipohjaisen ruuan viljelyn lisääminen Suomessa lisää huoltovarmuutta (Jansik ym. 2024). Suomalaiset viljelijät suhtautuvat myönteisesti esimerkiksi palkokasvien viljelyn lisäämiseen,

mutta yli puolet heistä kokee, että sen mahdollisuuksista ei ole saatavilla riittävästi tietoa. (Leg4life 2024). Kasvien tuotanto on paikallista ja tukee sekä terveyttä, taloutta että turvallisuutta samaan aikaan.

Kasviproteiinipainotteisella ruokavaliolla pienenevät mm. syöpien, sydän- ja verisuonitautien, lihavuuden ja tyyppin 2 diabeteksen riski (Erkkola ym. 2024). Kansalaisia tulisi tutustuttaa uusien ravitsemussuositusten mukaiseen terveelliseen ruokavalioon eri väestöryhmien ja ikäryhmien toimintaympäristöissä kattavasti. Erittäin tärkeää terveellisen kasvipohjaisen ruokavalion käyttöön ottaminen mahdollisimman nopeasti on päivähoidossa, jossa pienet lapset muodostavat makutottumuksiaan. Myös ala- ja yläkouluissa kasvipohjaisten ruokien valmistamiseen ja maustamiseen tulee antaa henkilökunnalle opetusta – ovathan he todennäköisesti tottuneet muunlaista ruokaa laittamaan. Myös ruokateollisuuden puolella tulee tukea ensisijaisesti uusia kasvipohjaisia innovaatioita. Ruokapalveluissa elintarvikehankinnat, reseptit ja ruokalistat tulee päivittää vastaamaan uusia ravitsemussuosituksia. Alueellista epätasa-arvoa torjutaan, kun samoja ravitsemussuosituksia noudatetaan varhaiskasvatuksessa ja kouluissa ympäri Suomen.

Yli 50 % maailman BKT:sta on riippuvainen luonnon resursseista (World Bank 2022). Ilmastonmuutos kiihdyttää myös luontokatoa, joka vaikuttaa merkittävästi sekä talouteen että terveyteen. Luonnon köyhtyessä autoimmuunisairaudet lisääntyvät. Kosketus monimuotoiseen luontoon on erityisen tärkeää lasten immuunijärjestelmän kehittymisen kannalta (Haahtela ja Mäkelä 2024).

Etukäteen tehtävä sopeutuminen tulee halvemaksi jälkikäteen tehtävään sopeutumiseen verrattuna. Ilmastonmuutoksen kansainväliset vaikutukset voivat aiheuttaa lisäksi merkittäviä heijastevaikutuksia Suomeen esimerkiksi suurimittaisen muuttoliikkeen ja siirtolaisuuden kautta. (Perrels ym. 2022)

Valtiovarainministeriön lokakuussa 2024 laatiman analyysin tuloksena todetaan, että jos ilmastonmuutoksen hillintä epäonnistuu ja Pariisin sopimusta ei saavuteta, Suomen talouskasvu hidastuu (YM 2025). Ilmastonmuutoksen aiheuttamien kustannusten on arvioitu olevan 5-20 % maailman bruttokansantuotteesta (Stern 2008).

Ihmisen terveyteen vaikutetaan elinympäristöjen kautta. Maankäytössä tulisi huomioida paremmin vesistövaikutukset sekä lähiympäristöjen yksipuolistumisen terveysvaikutukset. Maankäyttösektorin kääntyminen päästönielusta päästölähteeksi on erittäin huolestuttavaa ja vaarantaa taakanjakosektorin tavoitteiden toteutumisen mitä suurimmassa määrin. Maankäyttösektorin vaje tulee taakanjakosektorin hoidettavaksi. Metsätalouden kasvusuunnitelmat ovat erittäin suuret ja merkittävässä ristiriidassa Suomen ilmastolain vaatimiin päästövähennyksiin. Metsien kasvua tulee avittaa monin keinoin, mutta ilman hakkuiden määrän vähentämistä ei päästövähennystavoitteisiin ole mitenkään mahdollista päästä.

Kestävien uusiutuvien polttoaineiden jakeluvelvoitteen keventämisen jatkaminen ei ole ilmastokestävä ja terveyttä lisäävä toimi. Se on myös karkeassa ristiriidassa hallitusohjelman hiilineutraaliutta edistävän tavoitteen kanssa. Jakeluvelvoitetta tulee nostaa, ei laskea.

Lausunnosta käy ilmi, että kuntien ilmastotyö aiotaan perustaa vapaaehtoisuuteen. Kuntia tulee velvoittaa ilmastotyöhön, vapaaehtoiset sitoumukset eivät riitä. Ilmastosuunnitelmien tekeminen tulee määrätä kunnille pakolliseksi, ja niiden toteutumista tulee valvoa. Suomen on luotava aktiivisesti ympäristötoimiin tase-mallinen laskenta, jossa yhteinen Suomi pidetään kaikille terveellisenä ja turvallisena sekä turvataan tulevien sukupolvien elinmahdollisuudet.

Kuten KAISU-luonnoksessa todetaan, Suomi aiheuttaa asukasta kohden laskettuna - sekä alueellisesti että kulutusperusteisesti määritettynä - selvästi maailman keskiarvoa enemmän ilmastopäästöjä, ja lisäksi Suomen bruttokansantuote asukasta kohden on yksi maailman suurimmista. Tämän tulee näkyä konkreettisina toimina, joilla juuri Suomessa torjutaan ilmastomuutosta. Hyvä on myös huomata, että ilmastolaki on nimenomaan sitä: laki. Lakeja tulee Suomessa noudattaa, niin tavallisten kansalaisten kuin valtakunnan päättäjien ja teollisuudenkin.

Nyt on viimeistään aika tehdä nopeita ja vaikuttavia ilmastotoimia, niin ilmastomuutoksen vaikutusten hillitsemiseksi, suomalaisten terveyden suojelemiseksi kuin talouden turvaamiseksi.

Ilmastolääkärit- verkosto

## Lähteet

Erkkola M., Schwab U., Jyväkorpi S., Katajajuuri J.-M., Manninen M., Meinilä J., Männistö S., Rautavirta K., Saarinen M., Virtanen K. ja Virtanen S. 2024. Kestävää terveyttä ruoasta - kansalliset ravitsemussuositukset 2024.

Haahtela ja Mäkelä. 2024. Biodiversiteetti ja lasten terveys: kaupunkimaiset ympäristöt ja elintavat vaarantavat lasten immuunitoleranssin. *Duodecim*, 140(20), 1673-1675

Hemminki E. 2022. Ilmastonmuutoksen vaikutukset terveydenhuoltoon. Teoksessa Patja K, Absetz P, Rautava P (toim.). *Terveyden edistäminen*. 402-411. *Duodecim*. Helsinki.

Institute for economics and peace. 2020. Over one billion people at threat of being displaced by 2050 due to environmental change, conflict and civil unrest.

Jansik C., Karikallio H., Kotilainen T., Känkänen H., Pihlanto A., Rokka S. ja Vahvaselkä M. 2024. Kasviproteiini kasvun tiellä: Tiekartta ruoan korkeampaan kasviproteiiniomavaraisuuteen.

Leg4life-tutkimushanke. 2024. Leg4life-hankkeen politiikkasuosituksia 2: Palkokasvien viljely ruoaksi ja rehuksi vahvistaa ruokaturvaa ja huoltovarmuutta. Helsingin yliopisto, Luke, THL.

Lehtonen, H., Aro K., Kaustell, K., Leinonen, I., Luostarinen, S., Niskanen, O., Rasi, S. ja Suokannas, A. 2024. Maatalouden vähähiilisyystiekartta.

Luke 2025. Kasvihuonekaasuinventaario 2023: maataloussektorin ja maankäyttösektorin lopulliset tulokset hyvin lähellä ennakkotuloksia.

Perrels ym., 2022. Kustannusarviointi ilmastonmuutokseen liittyvästä toimimattomuudesta (KUITTI) Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:37

Stern, N., 2008. The economics of climate change. *American Economic Review*, 98(2), pp.1 -37.

WHO. 2018. Preventing disease through healthy environments: a global assessment of the burden of disease from environmental risks

Willett, W., Rockström, J., Loken, B., Springmann, M., Lang, T., Vermeulen, S. ym. 2019. Food in the Anthropocene: the EAT–*Lancet* Commission on healthy diets from sustainable food systems. *The Lancet*, Volume 393, Issue 10170, 447–492.

World Bank. 2022. Securing our future through biodiversity.

Ympäristöministeriö 2025. Ilmastovuosikertomus 2025.